

ПРЕПОЗИЦИОНИРАНЕ НА БЪЛГАРИЯ НА ЕВРОПЕЙСКАТА КАРТА КАТО ТУРИСТИЧЕСКА ДЕСТИНАЦИЯ, ПРЕДЛАГАЩА КОНКУРЕНТЕН ТУРИСТИЧЕСКИ ПРОДУКТ ЧРЕЗ ЗДРАВНИЯ ТУРИЗЪМ (БАЛНЕО-СПА/МЕДИКЪЛ СПА, СПА И УЕЛНЕС)

Сийка Кацарова¹, Тодорка Костадинова²

¹Български съюз по балнеология и спа туризъм

²„Международно сътрудничество, акредитация и качество“,
Медицински университет „Проф. д-р Параскев Стоянов“ – Варна

REPOSITIONING OF BULGARIA ON THE EUROPEAN MAP AS A TOURIST DESTINATION OFFERING A COMPETITIVE TOURIST PRODUCT THROUGH HEALTH TOURISM (BALNEO-SPA/MEDICAL SPA, SPA AND WELLNESS)

Siyka Katsarova¹, Todorka Kostadinova²

¹Bulgarian Union of Balneology and SPA Tourism

²International Cooperation, Accreditation and Quality,
Medical University of Varna

РЕЗЮМЕ

През последните години ролята на здравния туризъм нараства значително. Здравният туризъм обхваща около 5% от общия туризъм в ЕС-28 и допринася приблизително 0,3% за икономиката на ЕС (8). Здравният туризъм има много по-висок вътрешен дял от общия туризъм. Увеличаването на дела на здравния туризъм може да намали сезонността на туризма, да подобри устойчивостта и качеството на труда и може да помогне за намаляване на разходите за здраве чрез мерки за превенция и намалена консумация на лекарства (9). Здравният туризъм увеличава своята роля като важен фактор за развитието не само на регионалните, но и на националните икономики (6). Въпреки определени тенденции за предпочитане на индивидуалния туризъм, се очаква здравният туризъм и дестинацията за здравен туризъм да продължат да увеличават своето влияние и да вземат по-голямо участие в туристическия микс в бъдеще (8). В Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма на територията на България - 2014-2030 г. "Министерството на туризма определя туризма като водеща структурираща национална индустрия (5). Туризмът е стабилен фактор, до-

ABSTRACT

The role of health tourism has been growing exponentially in the last years. Health tourism is an emerging, global, complex and rapidly changing segment that needs to be managed with modern management tools in the present era. Health tourism comprises around 5% of general tourism in the EU-28 and contributes approximately 0.3% to the EU economy (8). Health tourism has a much higher domestic share than general tourism does. Increasing the share of health tourism may reduce tourism seasonality, improve sustainability and labor quality, and may help to reduce health costs through prevention measures and decreased pharmaceutical consumption (9). Health tourism is increasing its role as a significant contributor to the development not only of regional but also of national economy (6). Despite certain tendencies in preference for individual tourism, it is expected that health tourism and health tourism destination will continue to increase their influence and take bigger part in the tourism mix in the future. In the National strategy for sustainable development of the tourism on the territory of Bulgaria /2014-2030/ the Ministry of Tourism determines tourism as a leading, structuring national industry. Tourism is a stable factor contributing to the constant optimization of Bulgarian econo-

принасящ за постоянната оптимизация на българската икономика чрез значителен дял в БВП – 12-18% (5). Стратегически цели на България е: повишаване на конкурентоспособността на дестинацията България на международния туристически пазар чрез повишаване на качеството на туристическия продукт, силна марка на дестинацията и продуктова специализация и диверсификация. Един от основните приоритети на Министерството на туризма е увеличаването на дела на специализираните видове туризъм – конкретно балнео (медикъл спа), спа и уелнес, което води до целогодишно и по-интензивно натоварване (4).

Цел: Авторите са убедени, че България разполага с всички необходими условия и предпоставки, за да се препозиционира на европейската туристическа карта чрез по-целенасочено и по-разширено като мащаб презентиране, като конкурентна целогодишна дестинация, предлагаща качествен туристически продукт: здравен туризъм (медикъл спа, спа и уелнес), продукт, който успешно се комбинира с основните форми на туризъм, с които страната е позната (морски, планински и културен).

Авторите подкрепят идеята на Министерство на туризма да адаптира и надгради съществуващата Националната стратегия за устойчиво развитие на туризма на територията на България (с хоризонт 2040 година), като се постави сериозен акцент върху здравния туризъм, особено актуален в условията на световна пандемия Ковид-19, когато ролята на здравния туризъм (превенция и профилактика) е призната от всички конкурентни на България европейски държави (1).

Ключови думи: Български съюз по балнеология и спа туризъм (БСБСПА), Германо-българска търговско-индустриална камара (ГБТИК), Европейска спа асоциация (ЕСПА), Ковид-19, Медицински университет-Варна (МУ-Варна), Световна организация по туризъм към ООН

УВОД

Здравният туризъм е развиващ се, глобален и сложен сегмент, който увеличава своята значимост и влияние и в настоящите сложни времена на пандемии. Вече утвърдените, така и нововъзникващите дестинации все повече използват потенциала на този туристически сегмент, като се стремят да се диверсифицират, за да увеличат приходите и да се справят със сезонността (9).

my through a significant share in the GDP – 12-18%. Strategic aims of Bulgaria's are: increasing the competitiveness of the destination Bulgaria on the international tourism market by increasing the quality of the tourist product, strong brand of the destination and product specialization and diversification. One of the main priorities of the Ministry of Tourism is increasing the share of the specialized types of tourism – balneo (medical spa), spa and wellness concretely, leading to an year-round and more intensive workload (4).

Aim: The authors are convinced that Bulgaria has all the necessary conditions and prerequisites to present itself more purposefully and on a larger scale as a year-round tourist destination, offering a quality tourist product, placing the main focus on health tourism (medical spa, spa and wellness), which is successfully combined with all major forms of tourism (sea, mountain, cultural, gourmet, golf). The authors support the relevant idea of the Ministry of Tourism to adapt and upgrade the existing National Strategy for Sustainable Tourism Development in Bulgaria /with a horizon of 2040 - 2050/ by placing a strong focus on health tourism, especially relevant in the world pandemic of COVID-19, when the role of health tourism (prevention and prophylaxis) in Bulgaria is recognized by all competing European countries.

Keywords: Bulgarian Union of Balneology and SPA Tourism (BUBSPA), COVID-19, European spa association /ESPA/, German-Bulgarian Chamber of Industry and Commerce (DIHK), health tourism, Medical University of Varna, World Tourism Organization (UNWTO)

Според прогнозата на Световната здравна организация до 2022 г. туризмът заедно със здравната индустрия ще бъде един от най-важните икономически сектори (8). Здравният туризъм обхваща и онези видове туризъм, чиято основна мотивация е принос към доброто физическо, умствено и/или духовно здраве чрез използване на природните ресурси, медицински и уелнес дейности, които повишават психофизическия капацитет

тет на човека (4). Основна демографска тенденция на развитите страни е нарастващият дял на възрастното население. Затова, колкото по-адекватни и своевременни мерки се вземат за съхраняване на психо-емоционалното и физическото здраве на тези хора, толкова натискът върху здравната система ще бъде по-малък. Във връзка с това използването на естествените лечебни фактори като климат, минерални води и лечебни калонаходища се явява съществен елемент в профилактиката на хроничните заболявания при възрастното население. Урбанизацията е основно предизвикателство за общественото здраве. Според Организацията на обединените нации над половината от населението на света живее в градове, съотношение, което се очаква да нарасне до две трети през 2050 г. (6). Здравословното състояние и хроничните заболявания свързани с градския начин на живот водят до нарастваща нужда от „бягство от стреса“ и търсене на пътувания сред природата (7). Социалните и обществените политики, както и частните инициативи, насочени към подобряване на общото благосъстояние на гражданите, също подпомагат пътуванията за здравни цели. Националните и регионалните политики и инициативи често проправят пътя за вътрешен и/или международен здравен туризъм (например инвестиции, стимули или наредби), особено ако се подкрепят и подпомагат от съответна организация, например създадена съвместно с индустриятa група или държавно министерство.

Следвайки логиката на горенаписаното, е обясним фактът, че загрижени за здравето си туристи с висок разполагаем доход все повече се ориентират към използването на естествените лечебни фактори, спорт и здравословен начин на хранене.

Световната пандемия с COVID-19 рязко промени не само туристическия сектор, но и нагласите на хората за пътуване - историческо време за възраждането и признаването на балнеологията и на климатичните здравни курорти. Становището на Европейската спа асоциация за значението на здравния туризъм е категорично (2):

- Здравният туризъм има много по-добро бъдеще;
- С развитието на здравния туризъм се обслужват гражданите, регионите, националното и международното търсене;
- Ефективна интеграция на гражданите и възможност за укрепване на имунната система и здравословен начин на живот;

- Балнеологията е уникална наука и традиция в Европа и в частност в България, която трябва да бъде подкрепена и включена по-добре в здравната политика на Европа и в частност на България;
- Здравният туризъм спестява разходи за здравеопазване и допринася за по-добри приходи в туризма;
- Здравният туризъм осигурява работни места в селските райони;
- Време е за превенция и рехабилитация чрез балнеология. Борбата с Covid-19 не включва само ваксини.

МАТЕРИАЛИ И МЕТОДИ

Писмена документация (проучвания и доклади от водещите обществени източници), както и личен опит, дължащ се на дългогодишна работа, дълбоко ангажирана в областта на европейския и българския туризъм, в частност здравен туризъм.

РЕЗУЛТАТИ И ОБСЪЖДАНЕ

През последните години страната ни провежда целенасочена, последователна, макар и с по-бавни темпове политика за развитие на балнео-спа, спа и уелнес туризма. Политиката стъпва на здрава законова, научна и икономическа основа, а именно:

1. Благоприятната вътрешна и външна среда за развитие на целогодишен здравен туризъм (балнео-спа, спа и уелнес) е благоприятна и безспорна:

1.1. Вътрешна среда:

- **Законодателство и нормативни документи:**

През 2009 година Министерството на икономиката (принципал на туризма) със съдействие на Българския съюз по балнеология и спа туризъм (БСБСПА) договори получаване на експертиза от страна на Европейската спа асоциация (ЕСПА) и сформира работна група по създаване на нормативна база в сектора. Участници: Министерството на здравеопазването, академичните среди (пример: Медицински университет-Варна, Национална спортна академия), други. В резултат бе приета Наредба № 2 от 29.01.2016 г. за условията и реда за сертифициране на „балнеолечебен (медикъл СПА) център“, „СПА център“, „уелнес център“ и „таласотерапевтичен център“ (3). В годините Наредба № 2 се надгради и през септември 2019 година се прие Наредба № 4 (изм. и доп. ДВ. бр. 17 от 25 февруари 2020 г.) (3).

В Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в Република България, 2014-2030 г, е записано, че с приемането на Закона за туризъм от 2013 г. се поставят нови цели – осигуряване на условия за устойчиво развитие на туризма и конкурентоспособен национален туристически продукт; създаване на условия за развитие на алтернативните видове туризъм – здравен, СПА и уелнес и други (5).

- **Исторически предпоставки:** Хилядолетна история е свързана с траките и римляните, които са изграждали комплекси за възстановяване след тежките битки около минералните извори на територията на цялата страна в подкрепа на здравето на римските войни. Днес на тези места се намират нашите СПА и климатолечебни курорти, в които са изградени модерни спа комплекси (1).
- **Богат природен ресурс:** Основен и много важен фактор са климатичните дадености. Приятен и здравословен климат през цялата година. Сред първите в Европа по богатство и разнообразие на хидротермални води и био климатолечение. Над 600 минерални източници, в режим на експлоатация с дебит около 5000 л/сек, от студени до води с температура до 103оС България е сред първите в Европа по богатство и разнообразие на хидротермални води и био климатолечение. На територията на страната се намират и 5 находища на лиманна кал покрай морето, едно торфено – в средната част на Западна България, и две с изворно-торфена кал в централната и югозападна част на страната (5).
- **Дългогодишен научен опит:** Дългогодишните проучвания на ефекта от балнеолечение при заболявания на вътрешните

органи, опорно-двигателния апарат, нервната система, в областта на дерматологията, гинекологията и андрологията, позволиха изработването на терапевтични програми, които с успех се използват в медицински спа направлението на СПА туризма в страната (5).

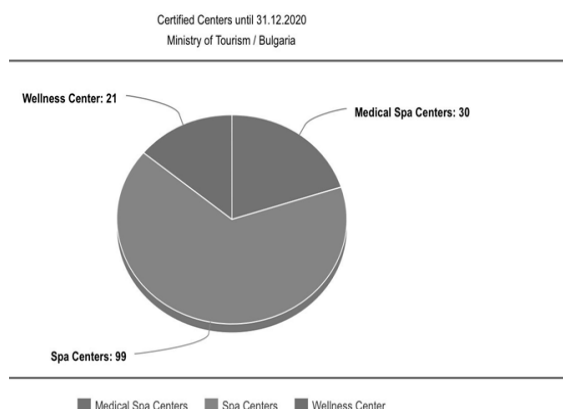
- **Съвременна, модерна инфраструктура:** най-новите технологии и практики на Европа са в основата на съвременните медицински СПА, СПА и уелнес центрове към нашите хотелски комплекси (1).
- **Човешки ресурс:** Професионално подготвени кадри от най-ниските нива в професионални гимназии, специализирани колежи, полувисши училища и университети в областта на здравния туризъм.

1.2. Външна среда:

- Тенденцията към застаряване на населението на Европа (7) и очакваното нарастване на потреблението на здравни услуги са добра предпоставка за развитие на здравен туризъм в България;
- Включването на България, от 20 септември 2019 г., в списъка на държави, в които Германската национална асоциация на здравноосигурителните каси (GKV-Spitzenverband) признава предоставянето на медицински амбулаторни услуги (1). В официално писмо 2019/483 се актуализира списъкът на медицински амбулаторни услуги за профилактика в държавите членки на Европейския съюз, договарящите се страни на Споразумението за Европейското икономическо пространство и в Швейцария. Амбулаторни услуги за профилактика в признатите здравни курорти по смисъла на чл. 23 ал. 2 от германския социален кодекс (SGB V) могат да се предоставят и в България. Затова възстановяването на разходите съгласно чл. 13 ал. 4 от социалния кодекс (SGB V) е възможно и за медицински амбулаторни услуги за профилактика, използвани в България;
- В редица страни превенцията и промоцията на здравето не са обект на заплащане по основна здравна каса или са с изключително минимален бюджет;
- Covid-19 и осъзнаване на ролята на балнеологията в подкрепа на имунната система на човека и ролята на балнеоложките курорти за пост-Ковид-19 рехабилитацията.

България провежда правилна политика и е на път да разработи устойчив план за развитие на

СЕРТИФИЦИРАНИ ОБЕКТИ КЪМ 31.12. 2020 /Източник Министерство на туризма/

целогодишен здравен туризъм, фокусиран върху медицинските спа, спа и уелнес продукти. Необходимо е при изготвяне на стратегически документи и планове да бъдат привлечени експерти както от неправителствения сектор, специализирани в това продуктово направление, така и представители на академичните среди - университети, подготвящи основните кадри в областта на здравния туризъм, с доказан международен авторитет.

Глобалната пандемия с COVID-19 промени драстично не само туристическия сектор, но и отношението на хората към пътуванията - историческо време за възраждане и признаване на балнеологичните и климатичните курорти.

Ролята на България е целенасочено, с мащаб, ползвайки правилните комуникационни канали в технологичните времена, в които живеем, да информира възможно най-голям брой граждани и посетители за самоотговорността и ролята на превенцията на здравето и ефекта от използване на природния ресурс на страната при хронични заболявания; да популяризира спа медицината като лечебен и превантивен подход и образова в здравословен начин на живот (1).

Тенденции

Нивото на развитие на туристическия продукт за балнео, СПА и уелнес туризъм е сравнително високо - на второ място от специализираните видове туризъм след културния туризъм с 6,6% от всички туристически продукти и услуги в България (5).

Източник: Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в България за периода 2014-2030 (Министерство на туризма), май 2014.

ИЗВОДИ

Настоящата пандемия на корона вируса установи по-ясно от всякога безспорната роля на балнеологията като дългосрочен, превантивен и икономически защитник на човешката имунна система, с основни последици за спасяването на човешки живот и икономическия колапс при бъдещи пандемии.

- Необходимо е Министерството на туризма да надгради съществуващата Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма на територията на България (с хоризонт 2040 – 2050 година) и този специален туристически продукт да бъде включен по подходящ начин в Плана за устойчиво възстановяване на България от Ковид-19. Положителните нагласи на България да

продължи по-целенасочено и с по-голям публичен ресурс, в т.ч. ползвайки и програми на Европейския съюз да стимулира развитието на целогодишен здравен туризъм чрез икономически инструменти, конкретно насочени към спа дестинациите (общини). Целенасоченото подобряване на инфраструктурата, пряко свързана с развитието на тази специализирана, устойчива форма на туризъм (реновиране на исторически бани, реновиране на тръбопроводи, подобряване на парковите зони, обособяване на пространства без трафик на автомобили...), надграждането на съществуващата материална база и особено важно подобряване - на професионалната квалификация и езиковите умения на заетите в сектора, с цел препозициониране на България на международния пазар като конкурентна европейска дестинация за целогодишен здравен туризъм, предлагаща отлично качество на конкурентна цена. С развитието на здравния туризъм се създават условия за целогодишна заетост на материалната база, изградена за целта, и за задържане на кадрите, избрали да работят в България. В бъдеще фактори като сигурност и спокойствие ще са водещи при избора на дестинация. Грижата за здравето – физическо и психическо, както и обръщане към природата също следва да са приоритет. Положително е, че форми на туризъм като оздравителен/климатолечение, калолечебни и балнео и СПА са във фокуса в комуникацията на бранд България (4).

ЛИТЕРАТУРА

1. Български съюз по балнеология и спа туризъм (БСБСПА); www.bubspa.org;
2. Европейска спа асоциация, <https://www.europeanspas.eu/en/news-events/news/vaccine-versus-medicine-prevention-espа>;
3. Закон за туризма в сила от 26.03.2013г. изм. идоп.ДВ.бр.17 от 25 Февруари 2020г;
4. “Кризисна програма за реклама”, Министерство на туризма, Април 2020;
5. “Национална стратегия за устойчиво развитие на туризма в България за периода 2014-2030” /Министерство на туризма/ Май 2014-а;
6. “Exploring Health Tourism”, /World Tourism Organization (UNWTO) and European Travel Commission(ETC), 2019;

7. Epidemiological Survey/Medical research;
European spa association(ESPA), 2018;
8. Research for TRAN Committee: “European
tourism: Recent developments and future
challenges”. Policy Department for Structural
and Cohesion Policies Directorate-General for
Internal Policies PE 629.200 - October 2019;
9. Research for TRAN Committee “Health Tourism
in the EU – General Investigation. Study 2017”,
Policy Department for Structural and Cohesion
Policies, European Parliament, 2017.

Адрес за кореспонденция:

Сийка Кацарова
Български съюз по балнеология и спа туризъм
бул. „Черни връх“ 1-3, ап. 4,
София 1421
e-mail: sisykatsarova@yahoo.co.uk